

Kuba i förändring:

5:e gången gilt?

Eva Björklund

Den kubanska är en socialistisk revolution för nationell befrielse som sökt sin egen ekonomiska och sociala modell i en fientlig omvärld.

Modellen har reviderats flera gånger för att klara av alla utmaningar och rätta till de problem som uppstått i föregående modell. Kubanerna är ett förändringsvanta folk alltifrån den första och största samhällsomvandlingen, från kapitalism till socialism på 60-talet till den femte, pågående förändringen. Hårt generaliserat kan modellerna beskrivas som följer.

Första modellen, 1960-70

Utsatt för USAs ekonomiska och militära krigföring, blockaden, den totala isoleringen i den egna världsdelen valde Kuba socialism:

nationaliserade alla USA-bolagen, fördelade jordbruksmark till de jordlösa, införde

- centralstyrning av ekonomin i stället för marknad
- moralisk uppmuntran i Che Guevaras anda,
- handel med Sovjetblocket för att överleva USAs blockad satsade på industrialisering genom ökad sockerodling och export

Alfabetiseringskampanjen 1961 engagerade en hel generation ungdomar, och befriade Kuba från analfabetismen.

Andra modellen, 1970-85

Efter misslyckandet med sockersatsningen, Kuba

- gick med i Sovjetblockets ekonomiska samarbete, CAME
- drog upp sin första 5-årsplan efter en sovjetisk modell
- lade större vikt vid materiell uppmuntran
- införde folkmakten, allmänna val till kommunfullmäktige, länsfullmäktige och nationalförsamling
- uppnådde stark ekonomisk utveckling, jämförbar med "asiatiska tigrarna"

Tredje modellen, 1985-1990

För att rätta till misstag som följt av Sovjets ekonomiska recept valde Kuba att

- överge några av de inslag av marknad och teknokrati som införts
- decentralisera och ingjuta mer liv i folkmakten
- bredda ekonomin med nya verksamheter
- satsa på bioteknologisk forskning, ökad variation i jordbruket, läkemedelstillverkning,
- förbereda sig för att kunna överleva Reagans hot om militärt angrepp och total flottblockad

1990, efter 30 år, hade revolutionen medfört

- jättelika framsteg för folkflertalet
- snabb ekonomisk tillväxt,
- full sysselsättning,
- gratis hälsovård och utbildning,
- mat och bostad åt alla,
- hög bildningsnivå, kulturell nivå och medellivslängd
- hög grad av jämlikhet och jämställdhet
- ... mm

Läshungriga kubaner på den årliga stora Bokmässan som turnerar i hela landet och besöks av miljoner.

Utan USAs ekonomiska krigföring, som kostat Kuba omkring 20 miljarder US\$ per år i fast penningvärde, skulle Kuba gott och väl kunnat uppnå en levnadsstandard motsvarande Västeuropas.

Då kom katastrofen och

Fjärde modellen, 1990-2010.

Sovjetblockets nedmontering innebar att Kuba

- förlorade 70 – 80 % av sin utrikeshandel, export och import och nästan 35 % av BNP,
- utsattes för skärpt ekonomisk krigföring från USA, från 1996 också extraterritoriell
- frystes ut av EU som med "gemensamma ståndpunkten" stoppade alla officiella kontakter
- utsattes för allt fler terroristangrepp från Miami

Politik för att överleva, Specialperiod i fredstid

- prioriterade mat, hälsovård, utbildning, kultur
- lade ner stor del av sockerproduktionen som inte hade någon marknad,
- överförde statlig sockermark till löntagarkooperativ för livsmedelsproduktion,
- införde organiska stadsodlingar i hela landet
- införde energisparande, decentralisering, förnybara energikällor

- införde kommundelsnämnder och direktval i alla instanser,
- engagerade de boende och kulturarbetare i grannskapsutveckling,
- importerade cyklar och cykelfabriker och släppte fram hästskjutsar
- tillät egenföretagande inom hantverk, handel och servicer
- tillät inflöde av dollar från utvandrade släktingar
- byggde upp internationell turism, bjöd in utländska investerare till samriskföretag
- införde en särskild hårdvaluta för turistintäkter och dollarförsändelserna från utlandet.
- drog drastiskt ner på materiellt underhåll av vägar, byggnader, anläggningar – som förföll mm

Det var en hård tid

Folk cyklade och gick och de vuxna fick dra ner på maten, magrade 5-10 kg, fick bristsjukdomar. En hård tid, men solidarisk, jämna bördor - till en början. Kuba drabbades svårt av flera mycket hårda orkaner 2007-2010 och av den globala ekonomiska krisen 2008

Ändå - trots allt - enastående internationellt solidariskt Kubas läkarbrigader och alfabetisering blev avgörande för stabiliseringen av revolutionerna i Venezuela, Bolivia, Ecuador, Nicaragua.

På 2000-talet började det lätta tack vare

- ALBA-samarbetet med Venezuela 2004, Bolivia 2006, Ecuador 2008, 2000-talets socialism,
- olja från Venezuela för el och transporter (billigt inte bara för Kuba, utan hela Karibien)
- kinesiska krediter och bussar, växande turistintäkter

Cyklar ersatte bilar och kollektivtrafik och nya kinesiska bussar tog hand om turisterna.

2010 var levnadsstandarden tillbaka till förkrisnivån, men med

- nya, ökande ekonomiska och sociala skillnader,
- uppluckrad samhällsmoral, fiffel, svart marknad, korruption
- krock mellan socialistisk statstyrning och internationell turism, marknad och egenföretagande i ett fattigt land

Ineffektivitet, byråkrati, köer

Statligt ägande, centralstyrning och social rättvisa med omfattande regelverk för rättvis ransonering av knappa resurser kan leda till överbemanning och ineffektivitet, toppstyrning och byråkrati, köer och ensidigt varuutbud. Även om sådana problem skulle kunna förknippas med

socialismen som sådan har de i så fall förstärkts av de aggressioner som riktats mot alla socialistiska försök. Ingen socialistisk revolution har fått utvecklas på egna villkor och minst av alla Kubas, mitt för näsan på ett USA med världshärskarambitioner, 50 års blockad

På Kuba i kris gjorde detta - i kombination med internationell turism, okontrollerad tjänste- och varumarknad, Miami-dollar, USA-inblandning, låg produktivitet och tillväxt - det uppenbart: Något måste göras för att rädda socialismen och det snabbt. 2005 höll Fidel Castro ett stort tal där han varnade för att kubanerna själva skulle åstadkomma det som USA misslyckats med: att krossa revolutionen. Han formulerade mottot för nästa modell, den femte: Revolution är att förändra allt som måste förändras.

Fackliga Centralorganisationens kongress 2013 diskuterade förslaget till ekonomiska och sociala riktlinjer.

Partiet och folkrörelserna kallade 2009 till en omfattande rådslagsprocess som aktiverade hela befolkningen i alla kvarter, alla arbetsplatser, alla skolor - alla skulle diskutera vilka problemen var och vad som behövde göras.

Svaren blev grund för första förslaget till nya sociala och ekonomiska riktlinjer, för förändring

Nytt rådslag i december 2010, ledde till omarbetat förslag som diskuterades på partikongress i april 2011, antogs efter omfattande ändringar utifrån rådslagen och kongressdebatten, och beslutades i nationalförsamlingen sommaren 2011. Det blev den

Femte modellen: 2012 -

- Decentraliserad statlig förvaltning, större självständighet i län, kommuner och statliga företag
- Bantad statlig sektor, minska andelen statligt anställda från 85 (≈ 4,5 miljoner) till 65 procent av arbetskraften
- Ökad och flexibiliserad icke statlig sektor,
- Större inslag av kooperativ, egenföretagande och marknad,
- Möjlighet att anställa lönearbetare
- Återställning av ett socialistiskt förhållande mellan arbetsinsats, lön och köpkraft
- Växling över från generella varusubventioner till riktad stöd till behövande
- På sikt avskaffa ransoneringssystemet och dubbla valutan
- Ta bort inskränkningar i rätten att sälja och köpa bostäder (de allra flesta äger sina bostäder)
- Ökad gräns för markinnehav med bruksrätt för framgångsrika jordbrukare
- Ökade utländska investeringar och minskade statliga utgifter.

forts sid 6

forts från sid 5

- Utveckling av lagstiftning för styrning och reglering av såväl statlig som icke statlig verksamhet
- Införande av inkomst- och vinstbeskattning och arbetsgivaravgifter, för inkomstfördelning och finansiering av samhällsservice och trygghetssystem

- Kooperativa företagsformer prioriteras
- Gränser sätts för privata företags storlek, verksamhet och kapitalackumulation
- Beskattning, begränsad kapitalackumulation, sociala avgifter
- Jordbruk prioriteras för livsmedelssäkerhet.
- Demokratin förstärks genom ökat självbestämmande för kommuner och län.
- Stora statliga företagskoncerner delas upp på län

Vissa arbetarförmåner skärs ner.

- Arbetarmatsalarna med subventionerad mat förs över till kooperativ eller privat drift.
- Arbetslöshetsersättningarna begränsas i tid.
- Ransoneringssystemet med subventionerade livsmedel avskaffas, ersätts av riktat stöd till behövande

Detta innebär kompromisser med marknadsmekanismer och utländska kapitalistiska investeringar. Det handlar om att göra de förändringar som är nödvändiga och undvika de som inte är det. Gorbatsjov gjorde onödigt stora eftergifter för USA- imperialismen och bäddade för kapitalistisk ideologi och praktik och framväxten av en kapitalistisk klass. Detsamma gäller, med variation i Kina och Vietnam,

Även om det inte finns några tecken på sådana eftergifter på Kuba handlar det om inskränkning av statens roll och ökning av privat ekonomisk verksamhet och marknadsinslag.

Men det är inte eftergifter för antisocialistiska krafter inom och utom landet, utan folkvalda lösningar på verkliga problem som hotar den kubanska socialismens överlevnad.

Frågan kvarstår dock:

Även om Kuba inte följer samma politik som Sovjet, Kina eller Vietnam, riskeras inte ändå den socialistiska grundvalen? Kommer inte röster att höjas för att gå längre när andelen kapitalägare och vinstintressen ökar?

Men Riktlinjerna är tydliga,

- fortsatt socialistisk grundval, trygghet och levnadsstandard,
- fortsatt offentlig hälsovård, utbildning, kultur, rekreation, pensioner och socialt skyddsnät och
- fortsatt offentligt ägande av infrastruktur och stora industrier.

Och de har inte införts uppifrån, utan genom en omfattande rådslagsprocess som innefattat och aktiverat hela befolkningen. Allt ska ske gradvis och kontrollerat så att misstag kan rättas till i tid.

Resultat efter 2 år, 2014

- Andelen sysselsatta har ökat med $\approx 5\%$, till $\approx 5,2$ miljoner
 - Andelen icke statligt anställda har ökat med ≈ 10 procent till $\approx 1,4$ miljoner
 - Drygt en halv miljon har lämnat den statliga sektorn
 - Statligt/kommunalt anställda 2013 $\approx 3,8$ miljoner $\approx 73\%$
- Målet är att minska andelen offentligt anställda till 65% . Det ska bland annat ske genom att staten överför bruksrätt

till restauranger, bagerier, frisersalonger, urmakare, cykel- och bilverkstäder, taxi, möbelsnickerier, skrårderier, rörmakerier etc till kooperativ eller egenföretagare.

Dessa verksamheter förekommer redan privat, men svart, där ägarna varken betalar skatter eller avgifter. De riskerar att åka fast, dömas till böter eller fängelse, tanken är att många ska inse fördelarna med att arbeta lagligt, och få pension.

De utländska företag som lockas att investera på Kuba vet att de måste anlita kubaner för allt arbete utom högsta företagsledning. Och anställningarna måste gå genom statlig arbetsförmedling och följa kubansk arbetslagstiftning, inga frizoner för råutsugning av arbetskraft.

Det är klart att det är en riskfylld process och problemen diskuteras vitt och brett: att samhällsmoralen har uppluckrats med fiffel och båg, att konsumism ersätter kommunism, att självskhet ersätter solidaritet, att klyftorna öka och mörkhyade missgynnas.

Över 10.000 ungdomar i fackeltåg den 27.1 2012 för att hylla revolutionens andlige fader José Martí.

Röster i debatten, vad behöver göras?

Kuba lever i en avgörande kamp mellan kapitalism och socialism. Kubas folk har utövat social rättvisa, frihet, solidaritet och att tänka själva och har vant sig vid det. Vi måste tydliggöra, stärka och kombinera plan och revolutionär vilja. Människor och samhälle måste återta förmågan att försvara och utveckla Kuba solidariskt och socialistiskt

Måtte vi ha den politiska medvetenhet som krävs av vår tid och det som står på spel.

För varje dag blir vi fler och mer medvetna, detta är Kubas timme,

i ett generationsöverskridande block ska vi öppna vägen framåt för vårt samhällsprojekt, vidmakthålla det sätt att leva som vi byggt med sådant mått av nyskapande, med så stora ansträngningar och uppoffringar, på det sätt som socialismen ger oss: genom att utnyttja egna krafter och kunskaper och den dialektiska förmågan till förändring gång på gång.

Det socialistiska samhället kan bara uppnås avsiktligt, organiserat och planerat.

På trottoaren mitt emot är det sunda förnuftet borgerligt.

Vi måste skickligt kombinera envis realism med fantasi (citāt ur Fernando Martínez Heredia, Kuba 2.2014)